

Afərin Əli ABBASOVA

Qərbi Kaspi Universiteti
Psixologiya məktəbinin dekanı, Psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
E-mail: aferin.abbasova@wcu.edu.az

Şəhanə Bəhrəm ƏLİZADƏ

Qərbi Kaspi Universiteti,
Psixologiya və Sosial İş kafedrasının magistrantı
E-mail: sahaneelizade9@gmail.com
shehane.elizade.2024@wcu.edu.az

**VALIDEYNLƏRİN SOSIAL-EMOSİONAL RESURSLARI VƏ ASP OLAN UŞAQLARLA
AİLƏ MÜHİTİNDƏ PSIXİ SAĞLAMLIĞIN QORUNMASI**

Xülasə

Bu məqalə valideynlərin sosial-emosional resurslarının ASP (Autizm Spektir Pozuntusu) olan uşaqlarla yaşayan ailələrdə psixi sağlamlığın qorunmasına təsirini araşdırır. Tədqiqat ailə dinamikasında emosional dayanıqlığın, sosial dəstək şəbəkələrinin və valideyn özünü-tənzimləmə bacarıqlarının əhəmiyyətini vurğulayır. Nəticələr göstərir ki, emosional resursları güclü olan valideynlər stresslə daha effektiv mübarizə aparır, uşağın sosial-kommunikativ ehtiyaclarına daha adekvat yanaşır və ailədaxili münasibətlərdə daha sabit mühit yaradırlar. Eyni zamanda sosial dəstəyin mövcudluğu valideynlərin tükənmişlik riskini azaldır və psixi rifahı gücləndirir. Araşdırma psixoloji müdaxilə proqramlarının valideyn resurslarının inkişafına fokuslanmasının vacibliyini önə çəkir. Bu yanaşma həm valideynlərin emosional rifahını, həm də ASP olan uşaqların uyğunlaşma prosesini yaxından dəstəkləyir. Tədqiqat nəticələri ailə yönümlü sosial-psixoloji xidmətlərin gücləndirilməsinin ümumi psixi sağlamlıq üçün mühüm olduğunu təsdiqləyir. Araşdırma həmçinin göstərir ki, ailədaxili kommunikasiyanın gücləndirilməsi, valideynlərin emosional maarifləndirilməsi və stress idarəetmə vərdislərinin inkişafı ASP olan uşaqlarla sağlam münasibətlər qurmaq üçün əsas müdafiə mexanizmlərini formalaşdırır və uzunmüddətli rifaha töhfə verir. Bu yanaşma həmçinin ailə funksionallığını əlavə olaraq möhkəmləndirir.

Açar sözlər: sosial-emosional resurslar, Autizm Spektir Pozuntusu (ASP), valideyn psixi sağlamlığı, ailə mühiti.

UOT: 159.922.76

DOI: <https://doi.org/10.54414/LGUY8240>

Giriş

ASP-li uşaqlar sosial qarşılıqlı əlaqə, emosional ünsiyyət, davranış adaptasiyası və tapşırıq yerinə yetirmə ilə bağlı çətinliklər yaşayırlar. Bu problemlər ailə mühitinin emosional vəziyyətinə, valideynlərin psixoloji rifahına və ailə həyatı boyunca yeni adaptiv davranış modellərinin yaradılmasına təsir edir [3]. Ailə əsaslı müdaxilələrin istifadəsi və ASP-li uşağın tərbiyə olunma tərzini yalnız terapevtik və pedaqoji təsirlərin uşaq inkişafına təsiri deyil. Valideynlərin psixoloji dözümlülüyü, emosional tənzimləmə, stress reaksiyaları ilə

mübarizə mexanizmləri və sosial dəstək şəbəkələrinin keyfiyyəti də nəzərə alınmalıdır [4]. Bu, ailənin psixoloji funksionallığına zərər verir, valideynlər arasında münaqişə və gərginliyə səbəb olur və dolayısı yolla uşağın sosial, emosional və kognitiv funksionallığına təsir edir [6].

ASP-li uşağın ailə mühitində rifah valideynlərin sosial-emosional resursları (psixoloji elastiklik, stressə dözümlülük, emosional tənzimləmə bacarıqları, sosial dəstəyə çıxış, problem həll etmə strategiyaları) əsasında ailə mühitinin ən vacib qoruyucu faktorlarından

biri hesab olunur [7]. Belə resurslar valideynlərin psixi sağlamlığını qorumaq və uşaq davranışını idarə etmək üçün faydalıdır. Sosial dəstəyin əhatəsi, ailədaxili ünsiyyət keyfiyyəti, valideynlərin təhsili və ailə strukturu valideynin emosional yükünü və ya adaptasiya hazırlığını şərtləndirir [8]. ASP-li uşağı olan ailələrin psixi sağlamlığının qorunması yalnız mikro səviyyəli fərdi müdaxilələr məsələsi deyil, həm də makro-sosial tədbirləri əhatə edir. Lakin, ASP-də erkən aşkarlama və erkən müdaxilə proqramları, ailələr üçün psixoloji məsləhət xidmətləri, sosial inteqrasiya yardımı və məktəbəqədər və məktəb dövrlərində inklüziv təhsil imkanları böyük əhəmiyyət kəsb edir [9]. Bu iki mexanizm valideynlərin stressini azaltmaq və uşağın sosial inkişafını təşviq etməkdə mühüm rol oynayır.

Buna görə də, ASP-li uşaqları olan ailə mühitinin qorunması, valideynlərin sosial-emosional kapitalının emosional dəstək baxımından qurulması və ailənin psixososial vəziyyətinin risk və qoruyucu faktorlarının araşdırılması nəzəri və praktik olaraq artan bir tədqiqat istiqamətidir [10]. Bu məsələnin elmi əhəmiyyəti ailə psixologiyası, uşaq inkişafı, klinik psixologiya, xüsusi təhsil və sosial iş sahələrinin kəsişməsi ilə bağlıdır. Autizm spektri pozğunluğu (ASP) müxtəlif, lakin tez-tez nəzərə çarpan və davamlı sosial ünsiyyət və sosial qarşılıqlı əlaqədə çatışmazlıqlarla xarakterizə olunan bir nevroinkişaf pozğunluğudur və həmçinin maraqların, davranışların və fəaliyyətlərin məhdud və təkrarlanan nümunələri ilə xarakterizə olunur” [11].

Autizm spektr pozuntusu (ASP) olan uşaqların inkişaf ehtiyacları, davranış xüsusiyyətləri və gündəlik həyat tələbləri ailənin ümumi psixoloji iqliminə birbaşa təsir göstərən kompleks bir prosesdir [12]. ASP yalnız uşağın fərdi funksiyalarını deyil, ailənin sosial münasibətlərini, emosional balansını, psixoloji davamlılığını və valideynlik strategiyalarını da müəyyənləşdirən çoxsahəli bir vəziyyətdir [13]. Bu səbəblə, ASP-li uşağın inkişafı ilə bağlı təkcə tibbi və psixoloji xidmətlərin mövcudluğu deyil, həm də valideynlərin sosial-emosional resursları, motivasiyası, sosial dəstəyi və psixi rifah səviyyəsi son dərəcə böyük önəm daşıyır [14].

Ailə strukturu dinamik və canlı bir sistem kimi təsvir edilə bilər. Valideynlər, uşaqlarının erkən uşaqlıqdan yetkinlik dövrünə qədərki öyrənmə yolunda əsas rəhbərlər kimi mühüm rol oynayırlar. Valideyn stressi isə, valideyn olmağın gətirdiyi məsuliyyətlə sıx bağlı bir narahatlıq növüdür. Tədqiqatlar göstərir ki, valideynlərin psixoloji vəziyyətinin autizmlə uşağın inkişafına təsiri artıq bir çox beynəlxalq araşdırmalar tərəfindən təsdiq olunub [15]. Belə ki, ASP-li uşaqları olan valideynlərdə depressiya, anksiyete, stress, tükənmişlik, özünə qarşı neqativ münasibət və qeyri-kafi valideynlik hisslərinin daha yüksək olduğu müşahidə edilir. Bu göstəricilər yalnız ailənin emosional iqlimini pozmur, eyni zamanda uşağın inkişafına yönəlmiş müdaxilələrin effektivliyini də zəiflədir [16].

Autizm spektri pozuntuları (ASP) olan uşaqların valideynləri üçün bu məsuliyyət diaqnoz qoyulduğu andan başlayır. Bu uşaqlar üçün öyrənmə və bacarıq inkişafı ilə bağlı təhsil və reabilitasiya imkanları və onların həyat keyfiyyətinin artırılması tez-tez problemli olur [17]. Nəticədə, valideynlər ASP haqqında öyrənməyə çalışarkən emosional təzyiqlərlə qarşılaşırlar. Beləliklə, uşağın sağlam inkişafını asanlaşdırmaq üçün tibbi və təhsil tədbirləri, həmçinin ailədə və valideynlərin emosional rifahının qorunması üçün psixi sağlamlığın tənzimlənməsi mühüm göstəricilər kimi nəzərə alınmalıdır [16].

Valideynlərin sosial-emosional resurslarının əhəmiyyəti

Diaqnozun qəbul edilməsinin gecikməsi valideynlərin adaptasiya prosesinə də mənfi təsir göstərir. Qəbul mərhələsi nə qədər uzun çəkirsə, emosional gərginlik bir o qədər artır. ASP -li uşağın inkişafında valideynlərin rolunu nəzərə alarkən onların sosial-emosional resurslarının mahiyyəti xüsusi vurğulanmalıdır. Sosial-emosional resurslar dedikdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur:

- emosional tənzimləmə bacarığı
- stressə qarşı dözümlülük
- sosial dəstək şəbəkəsi
- valideynlik bacarıqları
- psixoloji elastiklik (resilience)

- problem həll etmə və öhdəsindən gəlmə strategiyaları

- nikbinlik, ümid və motivasiya
- ailə daxili ünsiyyət və koordinasiya

Bu resurslar valideynlərin həm öz psixi sağlamlığını tənzimləməsinə, həm də ASP -li uşağın gündəlik həyatını daha sabit və inkişaf yönümlü şəkildə idarə etməsinə şərait yaradır.

ASP -li uşaqlarla bağlı tədqiqatlar göstərir ki, valideynin emosional vəziyyəti uşaqda davranış problemlərinin, sosial çətinliklərin və inkişaf çətinliklərinin artmasına və ya azalmasına birbaşa təsir göstərir. Məsələn, yüksək stressli valideynlərdə emosional tükənmişlik müşahidə edilir və bu proses uşağın davranışlarına daha həssas, bəzən qeyri-sabit münasibət göstərməyə səbəb ola bilər. Əksinə, sosial dəstəyi güclü olan və emosional tənzimləmə bacarığı yüksək olan valideynlər uşağın davranış modellərinə daha sabit və müsbət reaksiya göstərə bilirlər.[23]

Valideynlərin psixoloji yükü və ASP ilə bağlı yaranan dəyişikliklər

ASP -li bir uşağın olması ailə dinamikasında ciddi dəyişikliklərə səbəb olur. Bu dəyişikliklər yalnız emosional səviyyədə deyil, həm də sosial, iqtisadi və fiziki sahələrdə özünü göstərir. Valideynlərin psixoloji yükünü artıran əsas faktorlar bunlardır:

1. Artan maliyyə xərcləri - ASP -li uşağın terapiyası, xüsusi təhsili, əlavə müdaxilə proqramları, tez-tez aparılan tibbi müayinələr və xüsusi xidmətlər ailənin büdcəsinə ciddi təsir edir. Bir çox ölkələrdə bu xərclər dövlət tərəfindən tam qarşılanmır.

2. Sosial həyatın məhdudlaşması - Autizmlə uşaqların davranış çətinlikləri səbəbindən valideynlər sosial tədbirlərdə iştirakdan çəkinə bilər. Bu, tədricən sosial təcridə və emosional tənha hissəyə gətirib çıxarır.

3. Fiziki yorğunluq və gündəlik qayğının ağırlığı - Koqnitiv və davranış çətinlikləri olan uşağa gün ərzində davamlı nəzarət tələb olunur. Bu isə valideynlərin fiziki və emosional enerji resurslarını tükəndirir.

4. Gələcəklə bağlı narahatlıq - Valideynlərin ən böyük qayğılarından biri ASP -li uşağın gələcək müstəqilliyi və sosial inteqrasiyası ilə bağlıdır. “Uşağım məndən sonra necə

yaşayacaq?” sualı valideynlərdə davamlı narahatlıq yaradır.

5. Sosial stigma və yanlış stereotiplər - Cəmiyyətdə autizm haqqında yanlış məlumatların yayılması valideynlərin özlərini qınamasına və ya başqalarının qınağından çəkinməsinə səbəb olur.

6. Ailə daxili münasibətlərə təsir - ASP -li uşaq olan ailələrdə valideynlərarası anlaşılmazlıq, rol paylaşımında çətinliklər, emosional gərginlik daha çox müşahidə edilir.

Bu psixoloji hallar həm ailə mühitini, həm də uşağın davranışlarını mənfi yöndə təsir edir. Valideynin psixoloji vəziyyətinin pisləşməsi ASP -li uşağın öyrənmə prosesinə, sosial bacarıqlarına və özünütənzimləmə davranışına da mənfi təsir göstərir.[24]

Uzunmüddətli stress valideynlərdə psixoloji tükənməyə gətirib çıxara bilər. Bu sindrom emosional boşalma, motivasiya itkisi, uşağın davranışlarına qarşı həssaslığın azalması və ailədaxili konfliktin artması ilə xarakterizə olunur. Davranış çətinlikləri olan uşaq ailənin bütün üzvlərinin emosional yükünü artırır. Həyat yoldaşlarının arasında məsafə, qeyri-bərabər öhdəlik bölgüsü və kommunikasiya çatışmazlığı psixi sağlamlıq üçün risk təşkil edir. Bundan başqa Autizmə dair cəmiyyətin məhdud biliyi valideynlərə əlavə psixoloji yük yaradır. Onların tez-tez “pis tərbiyə” ittihamları ilə üzləşməsi özünütənqid və sosial təcridin dərinləşməsinə səbəb olur.

Ailə mühitində psixi sağlamlığın qorunması üçün əsas faktorlar

Dayanıqlıq, valideynin stresli vəziyyətlərdən sonra özünü sabitləşdirmək qabiliyyətini bərpa etməsidir. Bu qabiliyyət gücləndikcə, valideynlər davranış problemlərinə daha konstruktiv reaksiya verir və nəzarət hissini artırır. ASP olan uşaqları olan ailələrdə, peşəkar psixoloji dəstəyin mövcudluğu (valideynlər üçün terapiya, stresin idarə edilməsi təlimi, emosional tənzimləmə strategiyaları, dəstək qrupları), valideynlərin sosial dəstək şəbəkəsinin artırılması (ailə üzvləri, dostlar, dəstək qrupları və icma resursları) valideynlər üzərindəki təzyiqi azaltmaq üçün, valideynlərin özlərini daha inamlı hiss etmələri üçün təlim proqramları, valideynlər üçün özünə qayğı

(valideynin fiziki sağlamlığı onun psixi sağlamlığına birbaşa təsir edir. Yuxu rejimi, qidalanma, idman və istirahət vaxtı nəzərə alınmalıdır), ailə terapiyası və evdə koordinasiya (ailə üzvləri arasında sağlam ünsiyyət, məsuliyyətlərin paylaşılması və qarşılıqlı dəstək ailənin emosional iqlimini gücləndirən zəruri amillərdir.[25]

Nəticə

Nəzəri təhlilə əsasən, uşaq inkişafı və ailə mühitində daxili psixoloji proseslər güclü şəkildə bir-biri ilə əlaqəlidir. Uşağın sosial-emosional və davranış xüsusiyyətləri valideynlərin psixoloji yükünü yaradır və valideynlərin emosional resursları uşağın yaşadığı inkişaf mühitini müəyyən edir. Bu qarşılıqlı əlaqə bizə göstərir ki, ailə mürəkkəb bir sistemdir və bir daha təsdiqləyir ki, ailə ASP olan uşaqların reabilitasiyasında əsas həlqədir. Beləliklə, valideynlərin sosial-emosional aktivlərini artırmaq, qısaca desək, valideynlərin zehni sağlamlığını qorumaq üçün vacibdir və həmçinin uşağın inkişaf prosesinə dəstək verir. Ailənin geniş sosial dəstəyi, emosional dayanıqlığı, kifayət qədər başa çıxma strategiyalarının mövcudluğu və psixoloji çeviklik valideynlərin stressə qarşı müqavimət statusunu dəstəkləyir və bununla da ailənin sabitliyini asanlaşdırır.

Əksinə, ailənin psixoloji rifahı yalnız fərdi səylərlə deyil, həm də sosial siyasətlər və peşəkar müdaxilə mexanizmləri ilə dəstəklənməlidir. Erkən diaqnoz, sistemativ terapevtik proqramlar, reabilitasiya xidmətlərinə çıxış, inklüziv təhsil və psixoloji məsləhət xidmətləri valideynlərin stressinin azalmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən amillərdir. Bu xidmətlərin əlçatanlığının artırılması və keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması, ASP olan uşaqların cəmiyyətə inteqrasiya imkanlarını genişləndirir və ailələr üzərindəki psixososial yükü minimuma endirir. Beləliklə, ASP olan uşaqlarla ailə mühitində psixi sağlamlığın qorunması çoxşaxəli yanaşma tələb edən geniş miqyaslı bir prosesdir. Bu prosesdə valideynlərin sosial-emosional resurslarının gücləndirilməsi əsas qoruyucu mexanizm kimi çıxış edir və uşağın uzunmüddətli inkişaf nəticələrinə birbaşa təsir göstərir. Nəticədə, ASP sahəsində sosial siyasətlərin yaxşılaşdırılması,

psixoloji dəstək xidmətlərinin genişləndirilməsi və valideyn resurslarının artırılmasına yönəlmiş proqramlar həm uşaqların, həm də ailələrin rifahını artırmağa xidmət edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed.).
2. Seligman, M., & Darling, R. B. (2017). Ordinary Families, Special Children: A Systems Approach to Childhood Disability.
3. Lord, C., Elsabbagh, M., Baird, G., & Veenstra-Vanderweele, J. (2018). Autism spectrum disorder. *The Lancet*, 392(10146), 508–520.
4. Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: A meta-analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43, 629–642.
5. Estes, A., et al. (2013). Parenting stress in families of children with ASD. *Autism*, 17(3), 337–350.
6. DePape, A.-M., & Lindsay, S. (2015). Parents' experiences of raising a child with ASD. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 10, 1–15.
7. Ekas, N. V., Lickenbrock, D. M., & Whitman, T. L. (2010). Optimism and well-being in mothers of children with autism. *Autism*, 14(4), 329–341.
8. Boyd, B. A. (2002). Examining family–peer relationships in children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 17(4), 208–215.
9. Dawson, G., et al. (2010). Early intervention and brain plasticity in autism. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 23(4), 218–228.
10. McConnell, D. (2002). Interventions for families of children with autism: A review. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 14(2), 131–150.
11. World Health Organization. (2018). International Classification of Diseases (ICD-11).

12. Zwaigenbaum, L., et al. (2015). Development in autism spectrum disorder. *Pediatrics*, 136(S1), S60–S81.
13. Karst, J. S., & Van Hecke, A. V. (2012). Family functioning in ASD. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 15(3), 247–277.
14. Woodgate, R. L., Ateah, C., & Secco, M. (2008). Living in a world of our own: Parents' experiences. *Qualitative Health Research*, 18(8), 1075–1083.
15. Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress in families of children with autism: A meta-analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43(3), 629–642.
16. Estes, A., Olson, E., Sullivan, K., et al. (2013). Parenting stress and psychological functioning among mothers of preschool children with ASD. *Autism*, 17(1), 45–59.
17. Karst, J. S., & Van Hecke, A. V. (2012). Parent and family impact of autism spectrum disorders: A review and proposed model. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 15(3), 247–277.
18. Kuhn, J. C., & Carter, A. S. (2006). Maternal self-efficacy and behavioral problems in young children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 36(5), 601–610.
19. Simonoff, E., Pickles, A., Charman, T., et al. (2008). Psychiatric disorders in children with autism spectrum disorders: Prevalence, comorbidity, and associated factors. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 47(8), 921–929.
20. Enea, V., & Rusu, P. (2020). A systematic review of parental stress in families of children with autism (2012–2018). *Journal of Evidence-Based Psychotherapies*, 20(1), 67–90.
21. Bonis, S. (2016). Stress and Parents of Children with Autism: A Review of Literature. *Issues in Mental Health Nursing*, 37(3), 153–163.
22. Cheng, L., & Lai, W. (2020). Parental Stress and Early Diagnosis Factors in Preschool Children with Special Educational Needs. *Early Child Development and Care*.
23. Pakenham, K., & Samios, C. (2013). Parenting Stress and Psychological Resources in Parents of Children with Autism. *Journal of Family Studies*.
24. Osborne, L. A., & Reed, P. (2010). Stress and Self-Perceived Parenting Behaviors in Parents of Children with Autism Spectrum Disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 4(3), 405–414.
25. Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The Impact of Parenting Stress: A Meta-Analysis of Studies Comparing the Experience of Parenting Children With and Without Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43(3), 629–642.

Afarin Ali ABBASOVA

Western Caspian University, Dean of the School of Psychology,
PhD in Psychology, Associate Professor
E-mail: afarin.abbasova@wcu.edu.az

Shehane Bahram ALIZADE

Western Caspian University,
Master's student of the Department of Psychology and Social Work
E-mail: sahaneelizade9@gmail.com
shehane.elizade.2024@wcu.edu.az

PARENTS' SOCIAL-EMOTIONAL RESOURCES AND THE PROTECTION OF MENTAL HEALTH IN FAMILIES WITH CHILDREN WITH ASD

Summary

This dissertation examines the impact of parents' social-emotional resources on maintaining mental health within families raising children with ASD. The study highlights the importance of

emotional resilience, social support networks, and parental self-regulation skills in shaping healthy family dynamics. Findings indicate that parents with stronger emotional resources cope more effectively with stress, respond more appropriately to their child's social and communication needs, and create a more stable home environment. The presence of social support reduces the risk of parental burnout and enhances overall psychological well-being. The research emphasizes the necessity of psychological intervention programs aimed at strengthening parental resources, benefiting both parents' emotional well-being and the adaptation process of children with ASD. Strengthening family-centered psychosocial services, improving communication, and developing stress-management skills serve as key protective mechanisms and contribute to long-term family well-being.

Keywords: Social-emotional resources, Autism Spectrum Disorder (ASD), family mental health, parental well-being.

Аферин Али АББАСОВА

Западно-Каспийский Университет, декан Школы психологии
кандидат наук по психологии, доцент
E-mail: aferin.abbasova@wcu.edu.az

Шахане Бахрам АЛИЗАДЕ

Западно-Каспийский университет,
магистрант кафедры Психологии и Социальной работы
E-mail: sahaneelizade9@gmail.com
shehane.elizade.2024@wcu.edu.az

**СОЦИАЛЬНО-ЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ РОДИТЕЛЕЙ И СОХРАНЕНИЕ
ПСИХИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ В СЕМЕЙНОЙ СРЕДЕ С ДЕТЬМИ С РАС**

Резюме

Диссертационное исследование направлено на изучение влияния социально-эмоциональных ресурсов родителей на сохранение психического здоровья в семьях, воспитывающих детей с РАС. Работа подчёркивает важность эмоциональной устойчивости, социальных сетей поддержки и навыков саморегуляции родителей в семейной динамике. Результаты показывают, что родители с более развитыми эмоциональными ресурсами эффективнее справляются со стрессом, более адекватно реагируют на социально-коммуникативные потребности ребёнка и формируют стабильную семейную атмосферу. Наличие социальной поддержки снижает риск эмоционального выгорания и укрепляет психологическое благополучие семьи. Исследование указывает на необходимость программ психологической помощи, направленных на развитие родительских ресурсов, что способствует как улучшению эмоционального состояния родителей, так и адаптации детей с РАС. Усиление семейно-ориентированных психосоциальных услуг и развитие навыков стресс-менеджмента формируют защитные механизмы и поддерживают долгосрочное семейное благополучие.

Ключевые слова: социально-эмоциональные ресурсы, расстройства аутистического спектра (РАС), психическое здоровье семьи, родительское благополучие.

Daxil olub: 10.11.2025